
Hrvatska nakon Daytona

Izlaganje sa znanstvenog skupa
328(73:497.5)

Postdaytonska Hrvatska

ZVONKO LEROTIĆ*

Sažetak

Autor istražuje položaj Hrvatske nakon prihvaćanja Daytonskog sporazuma. Daytonskim sporazumom osigurana je cjelovitost Bosne i Hercegovine, na temelju konsocijativnog načela, koji je izložio A. Lijphart. No, u BiH i dalje djeluju žestoki integrativni nacionalizmi, koji prenose vojnu i političku nestabilnost iz BiH u susjedne države. U Hrvatskoj samoj slabi i nestaje populistički i osvjetnički nacionalizam, ali ostaje i dalje izvorni demokratski nacionalizam. Ovaj se pokazuje u svom dvostrukom zadatku: jednom koji stremi uključenju u prestižnu zajednicu europskih država i drugom koji hoće nastaviti s ujedinjavanjem cjelokupna hrvatskog etničkog korpusa. Ovaj prvi oblik nacionalizma nastoji svim snagama izboriti Hrvatskoj mjesto u Vijeću Europe, kako bi izbjegla biti dijelom zajednice balkanskih društava, kao što to planiraju eurostratezi u novoj "globalno-regionalnoj europskoj" politici. Bitno, dakle, obilježje postdaytonske Hrvatske bit će u rascjepima i suprotstavljanjima između ova dva nacionalizma; jednog, orijentiranog proeuropski i drugog integrativnog, usmjerenog na cjelovitost hrvatskog etnikuma.

Američki konsocijajijski prijedlog za BiH

"The Dayton Peace Agreement", potpisan 21. studenoga 1995., utanačio je buduće odnose između Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske u Bosni i Hercegovini. (Dayton Peace Agreement, 1995.). Oni bi trebali počivati na prihvaćanju i suglasnosti oba entiteta o cjelovitosti i o federativno-konfederativnom uređenju bosansko hercegovačke-države, kao i o konstituciji središnje vlasti od predstavnika triju naroda. Po tom bi sporazumu Bosna i Hercegovina postala složenom ustavnom državom s tri člana predsjedništva, s proceduralnim sustavom veta, dvodomnim parlamentom, ustavnim sudom od devet sudaca (tri bi imenovao Europski sud za ljudska prava), s vijećem ministara, središnjom bankom i s jednom valutom. Središnja vlast BiH imala bi ovlasti u području vanjske politike, vanjske trgovine, carinske politike, useljavanja, monetarne politike, međuna-

*Zvonko Lerotić, redovni profesor Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu na predmetu Sociologija politike.

rodnog prava, komunikacija, prometa i financiranja vladinih projekata i obveza.

Prema prijedlogu Ustava, BiH bi bila suverana, teritorijalno cjelovita i politički neovisna u skladu s međunarodnim pravom, ali njezina bi složenost bila vrlo očita u pogledu prava članova predsjedništva, dvodomnog sustava, postojanja dva ministra obrane i tri autonomne vojske. Sam Daytonski sporazum nije bio prihvaćen od sukobljenih strana ni lako ni s oduševljenjem, već pod teškim pritiskom i prijetnjama američke vlade. Doista je trebalo mnogo truda, strpljivosti i posredničke vještine da se postigne konsenzus za stajališta utvrđena sporazumom.

Američka je strategija bila stvoriti od BiH stupnjevitu konsocijacijsku demokratsku državu, a i društvo prema modelu Arenda Lijpharta koji je izložio u knjizi *Demokracija u pluralnim društvima* (Lijphart, 1992.). Faktički, Daytonski prijedlog ustava BiH sadrži četiri elementa pluralne demokracije nacionalno segmentirajućih društava.

“Prvi i najvažniji elemenat je činjenica”, piše Lijphart, “da je na vlasti velika koalicija političkih vođa svih značajnih segmenata određenoga pluralnog društva” (Lijphart, 1992., 32).

Preostala su tri elementa ovog tipa demokracije, po Lijphartovoj teoriji, proceduralna mogućnost veta, koji služi kao dopunska i posljednja zaštita interesa neke etničke grupe, potom proporcionalna ili paritetna zastupljenost u državnim ustanovama i, na kraju, visok stupanj autonomije svakog segmenta.

Američki prijedlog konsocijacijske demokracije, koji su i protiv svoje volje prihvatile tri sukobljene strane u BiH, mogao se početi ostvarivati tek vojnom i civilnom intervencijom međunarodne zajednice, posebice NATO pakta i Sjedinjenih Država. Osvajački rat bosanskih Srba podijelio je i uništio ljude i zemlju na najsuroviji način, te ostavio takve tragove mržnje i želje za osvetom, da je teško vjerovati kako se pomirenje sa Srbima može postići prirodno i brzo. Rat između Hrvata i Bošnjaka isto je tako stvorio veliki ponor između ova dva naroda i trebat će dugo vremena da se izliječe rane i počne razdoblje povjerenja i suradnje. Nasilni integrativni nacionalizmi unijeli su u rat za etnički čisti prostor klanja, silovanja, masovna ubijanja i mučenja, razaranja gradova i naselja, pljačke i izgon stanovništva iz njihovih vjekovnih postojbina. (*War Crimes in BiH*, 1992./1993.) Žestoki integrativni nacionalizmi unutar BiH bili su međusobno uvjetovani i poticani, a ritmički su rasli i padali u tenziji, ovisno o snazi nacionalizma u SR Jugoslaviji i u Hrvatskoj. U travnju 1994. američka je vlada uložila velike napore kako bi Washingtonskim sporazumom prisilila Hrvate i Bošnjake u BiH, kao i Sarajevo i Zagreb, na pomirenje i suradnju. Svrha sporazuma iz Washingtona bila je da se stvori ravnoteža Federacije BiH spram Republike Srpske koja je tada vladala s oko 70 posto bosansko-hercegovačkog teritorija.

Kao što je Daytonski sporazum postignut unatoč i šutljivom i glasnom protivljenju svih strana, tako je i Federacija BiH bila prihvaćena i od Bošnjaka i Hrvata u BiH s priličnim otporima. Najoštrije riječi protiv federalnog ustava i protiv Federacije Bošnjaka i Hrvata došle su iz najužeg tijela Predsjedništva BiH. Pravni savjetnik bošnjačkog vrha, američki pravnik Frances Boyle, izrekao je o Washingtonskom sporazumu sljedeće:

“Zasigurno, paravan pravne fikcije (smokvin list), tzv. Federacije Bosne i Hercegovine, egzistirat će možda nekoliko godina, dok je diskretno ne eliminiraju velike sile, u koordinaciji sa Srbijom i Hrvatskom”. (Boyle, F., 1996.)

Nova vojna i politička ravnoteža

Druga važna činjenica koja je dovela do dramatičnog obrata političkih odnosa jesu vojni porazi hrvatskih i bosanskih Srba od svibnja do listopada 1995. Tada se podjela zemlje u BiH približila omjeru što ga je predložila Kontaktna skupina (riječ je o podjeli u omjeru 51 posto za Federaciju, a 49 posto za Republiku Srpsku). Hrvatska je oslobođanjem okupiranih područja u Hrvatskoj uspostavila novu vojnu i političku ravnotežu na prostoru bivše Jugoslavije, a pobjedama hrvatskih i bošnjačkih snaga u BiH uspostavila se nova, isto tako i vojna i politička ravnoteža u BiH. U Hrvatskoj su se stvorili uvjeti za miran razvitak zemlje i za novo obnoviteljsko razdoblje, razdoblje koje označava dovršenje velikoga povijesnog zadatka — stvaranja samostalne države. Povezan je sjever i jug zemlje, nestalo je opasnosti od oružanih i terorističkih napada, započeo je povratak prognanika i zemlja je krenula u obnovu. Srpski nacionalistički vođe, koji su sami, uz pomoć bivše jugoslavenske vojske i golemu pomoć Srbije i Crne Gore izvršili okupaciju Hrvatske, u kolovozu 1995. su prisilili svoj narod na kolektivno izbjeglištvo i prognostvo, kako bi izbjegli totalni poraz. Sa stajališta hrvatskoga integrativnog nacionalizma i dovršenja njegove povijesne misije, integracija okupiranog područja istočne Slavonije, odnosno hrvatskog Podunavlja ostaje glavnim zadatkom hrvatske politike u postdaytonskom razdoblju. Drugim riječima, i u postdaytonskom dobu neće se bitno promijeniti strateški interesi hrvatske politike sve dok se ne postigne teritorijalna cjelovitost zemlje, ali i ne riješi pitanje povezivanja ili ujedinjenja hrvatskog etnikuma.

Od kraja 1995. značajno se mijenja unutarnja društvena i politička slika Hrvatske. Izbjegli je narodnosna skupina koja je više stoljeća odbijala priznati pravo Hrvatskoj na samostalnu državu i koja je priječila da se ostvare dva temeljna cilja hrvatskoga i svakog drugog nacionalizma: međunarodno priznanje i teritorijalno ustavna cjelovitost. Poput mnogih europskih zemalja koje su ranije ostvarile ciljeve svojih nacionalističkih pokreta, kao što su Italija, Njemačka, Nizozemska, Norveška, Finska, itd., i Hrvatska je postigla suverenost svoje nacionalne države. Srpska je politi-

ka za same Srbe, uzete i skupno i pojedinačno, završila neočekivano, a srpsko pitanje i odnos prema srpskom nacionalizmu, što je više od stoljeća činilo sukob hrvatske politike, prestalo je biti sudbinskim pitanjem hrvatske budućnosti. U Hrvatskoj je nestao sam temelj unutrašnjeg nacionalizma, nestao je stranac-neprijatelj. Moderni je europski nacionalizam, u vrijeme svoga nastanka, od 1825. i 1831., odredio svaki budući nacionalizam, riječ je o poruci kako je svaki stranac koji vlada zemljom ili koji ograničava vlast naroda neprijatelj (lord Acton). Svi nacionalizmi nisu istom mjerom mjerili opasnost i dubinu neprijateljstva stranaca-vladara, poneki u strancu vide nevjernika, drugi barbara, treći vječno zlo, četvrti kletog nevjernika.

Možda je najbolje izrazila bit proto-nacionalizma (u izvornom obliku ksenofobije ili etnocentrizma), kao kolektivne preše i organizirane sebičnosti, Biblija pišući u knjizi “Ponovljeni zakon” i “Jošua” o strancima kao prokletnicima i onima koji skrnave sveto i “Sveti židovski narod”. Biblija potanko opisuje kako je Mojsije dao židovskom narodu ploče s deset Božjih zapovijedi, a istodobno i zakon o ponašanju prema stranim narodima i strancima. Taj je zakon Mojsije nazvao “herem”, što znači kletu uništenje, a govori da su stranci iskonski neprijatelji jer su ukleti i da zato moraju biti uništeni. Jošua tako govori Židovima pred napad na Jerihon:

“Kličite bojne poklike, jer vam je Jahve predao grad! Grad neka bude 'herem' Jahvi — uklet i predan uništenju sa svime što je u njemu... I tada izvršite kletvu ništeći oštricom mača sve što bijaše u gradu: muško i žensko, staro i mlado, volove, ovce i magarad”. (*Biblija*, 1968., 175.)

U svakome, bilo liberalnom ili nasilnom nacionalizmu kao “kolektivnoj sili”, živi i djeluje odbojnost i agresivnost prema strancima — vladarima. Nasilni kolektivni antagonizam, i često, kao što i pokazuje razvitak europskih nacionalnih država, iracionalni poriv nacionalizma, biva transformiran i kultiviran tek državnim razdvajanjem nacija.

Stoga se kao najvažniji postdaytonski fenomen pojavljuje činjenica da u Hrvatskoj više nema osnove za stvaranje nacionalne politike na bazi odnosa prema strancima-neprijateljima. Na se taj način uklanja dijalektika trajnog neprijateljstva, sukoba i nestabilnosti, gdje se jedna politika uvijek rađa kao opreka drugoj i ova reagira nanovo na žešći i opasniji način. Taj se lanac u Europi zaustavljao stvaranjem država, a čini se da se on polako zaustavlja i u Hrvatskoj. Tako sada nastupa razdoblje, ne više populističkog i osvetničkog, već sekulariziranog i demokratskog nacionalizma, koji omogućuje razvitak svih onih sfera građanskog života i potrebite individualne autonomije bez koje nema ni razvitka, ni blagostanja.

Europski cinizam

Neuspjeh Europljana kao političkih posrednika bio je i u Hrvatskoj i u BiH očit, a ponekad i tragičan. Rat se potkraj 1991. na Hrvatsku obrušio svim silama, kasnije je srpska vojna mašinerija krenula protiv Hrvata i Muslimana u BiH, a Europljani su vodili rasprave o podjednako odgovornosti i svadali se zbog "brzog" priznanja ovih dviju država. Stalno su tražili izliku i opravdanje za svoju hladnoću i nepristranost i neodgovarajući angažman. Opreke i razjedinjenost europskih država pokazale su da zajednica europskih država robuje nekoj staroj povijesnoj geopolitici i predmodernim savezima koji su faktički onemogućavali zajedničku europsku vanjsku politiku, osobito odlučnu politiku protiv diktatura i nasilnih nacionalizama. Ta se dvoznačnost i čak višeznačnost europske politike očituje u tipičnoj rasudbi kako se ne može dokučiti činjenično stanje i istina rata u Hrvatskoj i rata u BiH, kako se ne može dokučiti smisao borbe za slobodu i samostalnost na kraju dvadesetog stoljeća.

Europski je cinizam dosegao vrhunac kad su eurostratezi, nakon teškog rata u Hrvatskoj i krvavog rata u BiH, ne shvaćajući smisao borbe Hrvata i Muslimana-Bošnjaka za opstanak i samostalnost, nastojali uvjeriti i hrvatske i bošnjačko-muslimanske, a i ostale političke delegacije, kako je nakon raspada rješenje stabilnosti i izlaz iz krize i rata u ponovnom oživljavanju Jugoslavije. Bilo je nekoliko prijedloga koji su iz središta Europske zajednice dolazili na pregovarački stol delegacija iz novih država bivše Jugoslavije, usmjerenih na stvaranje mnogovrsnih integracijskih saveza, koji su polazili od slobodnog tržišta, a završavali na političkim savezima. Posredujuću ulogu u tim nastojanjima, predstavnici Europske zajednice pokušali su provesti kroz Ekonomsku skupinu Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji, koja je svoj rad počela u Haagu 1991., a završila 1994. u Ženevi.

Ne treba posebno spominjati onaj nezaboravni europski humanitarni pokret, koji je pomogao Hrvatskoj u najtežim danima, a ugrožene narode u BiH doslovce spasio od gladi i uništenja. Od Europljana se mogla očekivati humanitarna pomoć, ali oni nisu mogli uspostaviti koherentan odnos prema novim državama na prostoru bivše države, niti su mogli voditi takvu politiku koja bi uspjela uklanjati negativne, a poticati pozitivne strane izrastanja nacionalizma usmjerenog prema idealu nacije-države. Jer, bilo je od početka očito da se nacionalizmi u novim državama nisu mogli svladati obećanjima o velikoj novčanoj pomoći, jer je to bila prozirna igra i odviše otvorena obmana, niti su se mogli svladati anacionalnim idealima demokracije i ljudskih prava: nasilni se nacionalizmi mogu pobjeđivati samo podižući kolektivnu snagu demokratskog nacionalizma.

To je naime ono na čemu europske države grade i svoj nacionalni i svoj europski identitet. Jedan od najvećih ideologa europskog jedinstva u prvoj polovici prošlog stoljeća bio je liberalni nacionalist Giuseppe Mazzini. Stvarajući savez nacionalista "Mlada Europa" 1834., kako bi se suprotstavio

konzervativnom savezu europskog plemstva "Sveta Alijansa", Mazzini je pisao:

"Čovječanstvo bit će uistinu konstituirano tek onda, dok budu svi narodi povezani republikanskom federacijom postigli slobodno vršenje svoga suvereniteta, tako bi se pod vodstvom razjašnjenih načela i općeg ugovora obratili zajedničkom cilju: pronalasku i primjeni moralnog zakona". (Saager, A., 1937., 81.)

Nova, suvremena Europa upravo počiva na tim moralnim načelima, na njima se gradi ujedinjujuća snaga europskih naroda. Francuski pisac Julien Benda još je, 1932., u eseju "Govor Europskom narodu", pisao kako su se svi pokušaji ujedinjenja Europe od Justinijana do Napoleona gradili na sili i pohlepi za posjedom.

"Ujedinitelji Europe bili su tirani", pisao je on, "ili su u najmanju ruku htjeli da to budu... Europa je služila njihovim osobnim strastima i predrasudama njihove kaste, a nitko ne tare glave, što bi zahtijevali njezini pravi interesi". (Benda, J., 1944., 112.)

Očito je u ovim suvremenim vremenima kako su europski čelnici izgubili svoje povijesno pamćenje, pa za vrijeme rata protiv Hrvatske i rata protiv BiH nisu našli način da otkriju koga bi trebalo pomagati, iza koga stajati, a koga svim silama sprječavati. Ni nakon Daytonu nisu našli formulu za pozitivnu zajedničku politiku, osim što su sada prihvatili status quo. Romy Baumann, predsjednik "Liječnika bez granica", pisao je 1992.:

"Od početka rata na prostoru bivše Jugoslavije poduzete su razne mjere embarga u kojima nisu jasno razdvojeni agresori od napadnutih, žrtve od krvnika". (Baumann, R., 1992, 29.)

U 1994. suradnja se Hrvatske s Europskom zajednicom bila spustila na dno zbog sukoba Hrvata i Muslimana u BiH. Prijetio je potpuni prekid odnosa i čak, svojevrсни embargo i izolacija, no europski političari nisu mogli zbog svoje, već poslovične, razjedinjenosti i robovanja nekim staromodnim nacionalnim geopolitikama, pronaći primjereno snažan utjecaj kojim bi doveli zaraćene strane do mira i suradnje. Europska je politika bila tek izvanjskim svjedokom: prve faze sukoba Srba protiv Albanaca na Kosovu s kraja osamdesetih, što se u drugoj fazi srpske nacionalističke politike razvilo u sukob srpskih vlasti u Beogradu protiv autonomnih Vojvodana i Crnogoraca, te se nastavilo kroz angažman prosrpski okrenute jugoslaven-ske armije protiv Slovenaca, a u trećoj fazi kroz pobunu i agresiju Srba (iz Hrvatske, Srbije, BiH, Crne Gore i bivše JNA) protiv Hrvatske i, na kraju, u četvrtoj fazi, okretanjem krvavog rata Srba protiv Muslimana i Hrvata u BiH.

U tom veoma preciznom redosljedu ostvarenja ciljeva integralnog i integrativnog srpskog nacionalizma, europski su političari imali uvijek jednaku formulu za sva četiri razdoblja. Oni se nisu miješali niti intervenirali, jer su se čvrsto držali stajališta:

“Sve su strane u sukobu, više ili manje, podjednako krive, pa se i rješenja njihova sukoba moraju utanačiti dogovorom i pristankom svih sukobljenih strana”.

Na taj su način faktički bili na strani jače i agresivnije strane u sukobu. Kao što smo već rekli, drugi, stalni odgovor europskih prvaka na sukobe, koji je i u posdaytonskom periodu vrlo aktualan, bio je u pokušajima da se, nasuprot težnjama naroda za suverennošću, potiču različiti integrativni procesi u okviru bivše Jugoslavije i šire na području Balkana. Europljani su mislili da je pravi put u tome da se integrativnoj funkciji nacionalizama novih država suprotstave nadnacionalnim, regionalnim integracijama, bilo u bivšem jugoslavenskom okružju ili gospodarskim i političkim povezivanjem država od Slovenije do Grčke, uključivo s Albanijom i Bugarskom. Kulturnu i političku podlogu tome načinila je visoka ekspertna grupa što ju je osnovao Van den Broek. Ona je u svom planu “Zajedničke vanjske i politike sigurnosti” EU-a u prosincu 1994. izložila orijentaciju za djelovanje:

“Povećanje napetosti i sukoba nastalih iz nacionalističkih, etničkih i religioznih strujanja, pokazuje kakve se moguće opasnosti kriju u suvremenim kulturnim trendovima. To treba potaknuti EU da podupire povjerenje između različitih civilizacija, identificiranjem, kako nepodudarnosti i konvergencije tako i suglasja sa stajalištem o širenju suživota i suradnje utemeljene u svijesti o zajedništvu”. (*Directorate General of the European Commission*, 1994.)

Dok je visoka europska politika tražila ponovno gospodarsko i političko povezivanje novih država, na terenu, gdje se vodio rat, događale su se okrutne i neviđene stvari.

“Gledajte, mi ne možemo pronaći smještaj niti za onih nekoliko tisuća traumatiziranih muškaraca, koji su bili u zatočeničkim logorima smrti”, govorila je Sylvana Foa u studenome 1992., glavna glasnogovornica UNCHR-a. “Sve što mi dobivamo simbolične su geste od država koje traže da se zatvore logori smrti — 50 ljudi ovdje, 100 ondje. Zamislite što bismo dobili da tražimo mjesta za dva milijuna ljudi. A mi imamo dva milijuna ljudi za koje smatramo da su u ozbiljnoj opasnosti”. (Foa, S., 1994., 131.)

Očitije od izjave Sylvane Foa, što ih ona upućuje ponajvećma europskim državama, govori dopisnik *Washington Posta*, Peter Maas. On naprosto nije mogao podnositi svoju ulogu i svoj rad, pokupio je svoje stvari i otišao iz Bosne.

“Rezultat moga rada svaki put je bio odnesen nekom strujom u područje one novinske vrste koja je poznata kao specifično bosanska novinska vrsta; riječ je o ‘horor pornografiji’: žene koje su bile silovane svakog dana kroz dva mjeseca; momak koji gmiže kroz bojno polje nakon što su mu obje noge bile otkinute... Vi ste trebali biti oprezni s takvim pričama, ne zato što kod kuće nitko ništa nije poduzimao glede toga, već zato što

su to bile odlične kopije. Agonija u Bosni postala je u neku ruku nalik filmovima s izgoranim tijelima (snuff film).” (Maas, P., 1966., 247.)

Amerika potiskuje Europu

Europljani su bili nerealni u pogledu rješavanja rata u Hrvatskoj i Bosni. Polazili su od stajališta da će, prvo, prije ili kasnije sukobljene strane naći zajedničko rješenje pregovorima i na osnovi demokratskih načela, i, drugo, da će slijediti europski put prema nekoj regionalnoj gospodarskoj integraciji. Oni nisu imali niti dovoljno sredstava, ni sloge, a ni moći da riješe konflikt na toj osnovici. Europljani su upali u idealizam koji se praktički očitovao kao cinizam. I ovaj put se pokazalo da je ono odlučno europsko preneseno u Ameriku i otuda je morao doći bezuvjetni čin koji će razriješiti Gordijski čvor južnoslavenskih etnonacionalizama.

Američka je vlada, poslije dugog oklijevanja (kao i obično — sjetimo se propalog prijedloga Z-4) naumila, još za rata Bošnjaka i Hrvata (1993./1994.) organizirati i povezati Bosnu i Hercegovinu prema prijedlogu Kontaktne skupine. Bila je to poznata ideja podjele Bosne na dva entiteta, bošnjačko-hrvatski sa 51 posto i srpski sa 49 posto teritorija. Umjesto demokratskog idealizma i ucjena s novim povezivanjima, Amerikanci su pristupili realistički: najprije zaustaviti rat između Bošnjaka i Hrvata, potom pružiti svakoj strani ono što je faktički u ratu osvojila i postigla. Vođeni tim pristupom, Amerikanci su doveli hrvatsku i bošnjačku stranu do potpisivanja Washingtonskog sporazuma, 18. travnja 1994. Više od dvije godine prošlo je od tog datuma, bosanska se tragedija nastavljala, Hrvatska je bila sasvim zakočena postojanjem UNPA zona i jakim pritiskom Amerikanaca i Europljana preko plana Z-4 da se prihvati sporazum na temelju onoga što su pojedine strane osvojile u ratu.

Velike promjene koje su se desile na bojnopolju od svibnja do listopada 1995. u Hrvatskoj i BiH, uspješna pregovaračka misija Richarda Holbroocka, kao i zračni udari NATO-a, doveli su do potpisivanja Daytonskog sporazuma. To je bio velik dokument sastavljen od Općeg okvirnog sporazuma, dva aneksa o vojnim i deset o civilnim pitanjima. Provedbu ovog sporazuma trebale su jamčiti NATO snage od 60.000 vojnika. Civilni dio plana predan je na dovršenje švedskom diplomati Carlu Bildtu i Europskoj uniji. Nakon Dayton, u Bosni i Hercegovini nastupa mirno razdoblje, provedba civilnog dijela ide teško i uz mnogo provokacija i lokalnih izgreda, sukoba i prijevara. Stalne tenzije i prijetnje, nova etnička čišćenja i nacionalistički napadi pokazuju kako su i dalje na djelu oprečne politike, kako se razgradnja prema trodiobi nastavlja i kako se već računava s nekim postdaytonskim sastankom, koji bi potvrdio sadašnje faktičko stanje. Zbog toga je njemački ministar vanjskih poslova Klaus Kinkel potvrdio:

“U Bosni nema samostojeće stabilnosti, pa će se stoga civilna implementacija Daytonskog sporazuma morati osigurati izvana.” (Kinkel, K., 1996.)

Klaus Naumann, predsjednik vojnog odbora NATO-a, ističe da se nove borbe u bivšoj Jugoslaviji ne mogu isključiti, pa upozorava:

“Sve dok ta latentna prijetnja nasilja ostaje, zasigurno treba uzeti u obzir ideju zadržavanja vojne nazočnosti, kako bi se dala šansa miru”. (Naumann, K., 1996.)

Henry Kissinger, danas zasigurno najuvjerljiviji zagovornik ideje o podjeli Bosne, nedavno je dramatičnim riječima opisao sadašnju situaciju:

“Dvadeset tisuća američkih vojnika nalaze se u središtu predstojeće krize. U ovom trenutku sve izgleda mirno jer se nalazimo pred uraganom... S obzirom na prošlost, multietnička je država suprotna načelu samoodređenja, a to je načelo glavni cilj američke politike od vremena Woodrowa Wilsona... Sadašnje izborno ruglo u Bosni prema tome treba biti napušteno. Jedini smislen izborni proces i najkompatibilniji s američkom povijesnom privrženosti samoodređenju, bio bi plebiscit u svakoj etničkoj regiji, gdje bi se moglo jednostavno izabrati između multietničke Bosne i neke druge vrste podjele. Ironično je da bi se jedinstvenom Bosnom, ako bi ikada nastala, mogla lako stvoriti platforma za Srbe i Hrvate da podijele dio između sebe (a tako je zapravo kriza i počela). Realno bi odvojeni muslimanski entitet bio najbolji ishod”. (Kissinger, H., 1996.)

Suprotno stajalište zastupa Noel Malcolm, autor knjige *Kovanje rata*:

“Najviše nade za dugoročnu stabilnost, kako u Bosni tako i u cijeloj regiji, daje reintegracija Bosne, a ne njezina podjela”. (Malcolm, N., 1994., 25.)

U tijelima međunarodne zajednice i dalje se čvrsto stoji na stajalištu o provedbi Daytonskog sporazuma. Izbori za zajednička tijela BiH, Federaciju i Republiku Srpsku, kao i za veležupe, faktički su provedeni bez većih izgređa, pripremaju se lokalni izbori, u Parizu je 3. listopada potpisan sporazum o cjelovitosti i priznanju BiH između SR Jugoslavije i BiH. Opća je karakteristika postdaytonske situacije u BiH: postojanje velikog stupnja unutarnje i izvorne nestabilnosti, integrativni nacionalizmi djeluju i dalje vrlo snažno jedni protiv drugih, prevladava općenito mišljenje i kod običnog svijeta kako rat u BiH nije dovršen i da će se ponoviti, budući da ovakva teritorijalna podjela nije geopolitički održiva i izaziva mnoga pitanja i nove sukobe. K tomu, oprečne politike: politika jačanja integracije BiH i politika podupiranja procesa k dvojnoj i, čak, trojnoj diobi BiH, pokazuju se jačima od svih međunarodnih planova o rješavanju sukoba i konačnom miru. Ta se unutarnja nestabilnost prenosi u najvećoj mjeri na Hrvatsku i na SR Jugoslaviju, kako na unutarnjem tako i na vanjskopolitičkom planu. Zbog toga je stajalište europske političke javnosti

da je Hrvatska, preko utjecaja bosansko hercegovačkih politika na nju i svoje reakcije na njih, neposrednim sudionikom u promjenama i nestabilnosti u BiH, ostala i dalje jednim svojim dijelom balkanska zemlja, a to znači jedno žarište nestabilnosti i zemlja s poteškoćama u demokraciji i razvitku.

Suprotstavljanja europske i hrvatske politike nakon Dayton

Prije Daytonskog sporazuma, Europska je Unija često kritizirala hrvatsku politiku i državne institucije zbog njihova ponašanja, ponekad se oštro suprotstavljala, ucjenjivala i prijetila sankcijama. Tako je Vijeće ministara Europske unije 30. listopada 1995., za vrijeme pregovora u Daytonu, uputilo Hrvatskoj zahtjev da bude kooperativna s Haškim sudom, da omogući povratak srpskih izbjeglica, da više inzistira na poštivanju ljudskih prava. Desetak dana kasnije Vijeće sigurnosti UN donosi Rezoluciju 1019, u kojoj veli :

“V. S. ponavlja zahtjev vladi Republike Hrvatske da poduzme hitne mjere za zaustavljanje kršenja međunarodnog humanitarnog prava, te da istraži sva izvješća o tim kršenjima, kako bi osobe odgovorne za ta djela bila suđena i kažnjena”. (*Rezolucija V.S. UN, 1995.*)

To je bila jedna strana medalje. Hrvatska je postala faktičkim članom europskog društva, priznata u svom fakticitetu i podržavana u nastojanjima da postane članicom europskih integracija. Od prosinca prošle godine Hrvatska se borila da bude priznata i kao članica Vijeća Europe. Cilj je svakoga političkog nacionalizma dovesti narod do priznanja, ali ne tek do formalnog, već stvarnog priznanja i ravnopravnog sudjelovanja u međunarodnoj zajednici. Hrvatski se državotvorni nacionalizam upreganuo u 1996. da ostvari taj cilj ulaskom u euro-integracije. Pred gotovo dvije godine, točnije u prosincu 1994., usklađena su stajališta posebne ekspertne skupine o zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici EU (Common Foreign and Security Policy). Rečeni visoki ekspertni tim Europske komisije naglasio je da su sukobi, mržnje i ratovi na Balkanu novijeg datuma, proizašli iz raznovrsnih oblika nacionalizma, etničkih sukoba, probuđenih i puštenih s lanca u posljednjih nekoliko godina. Sa stajališta europskih političara i političkih eksperata, i Hrvatska je zemlja u kojoj je probuđen nacionalizam i on, s jedne strane, određuje hrvatsku politiku, a s druge živi kao populistički nacionalizam ili “Grass-Root Nationalism”.

Po njihovu mišljenju glavne opasnosti za novi europski poredak dolaze iz središnje i istočne Europe, te s Balkana, gdje se stalno rađaju i započinju ratove religiozni i etnički nacionalizmi. Kako bi spriječili i suzbili istočnoeuropske i balkanske nacionalizme u svim prilikama, zapadni Europljani ponavljaju da će to biti moguće u čvršće povezanoj Europi, koja će imati dovoljno moći da brani i promiče temeljne ljudske vrednote: slobod-

du, pravdu, solidarnost i nadasve demokraciju, što bi bilo jamstvo zaštite ljudskih prava i vladavine zakona.

Za ove naše prilike dovoljno je podsjetiti na članak Warrena Zimmermana "Posljednji ambasador — sjećanje na propast Jugoslavije", kako bismo vidjeli kakve ideje imaju zapadni političari o hrvatskom nacionalizmu.

"Hrvatski nacionalizam je netolerantan, antisrpski i autoritaran". (Zimmerman, W., 1995.)

Može se reći da je srž nesporazuma zapadnih političara i političkih komentatora te hrvatske državne, odnosno službene politike u tome što mnogi od njih drže da je kolektivna svijest hrvatskog društva i njoj odgovarajuće državno čelništvo nacionalističko u negativnom smislu. Teško je opovrgavati mišljenje europske ili američke javnosti, kad one prihvate sud da je neki narod ili njegova politika nacionalistička, argumentima da je riječ o umjerenom, a ne agresivnom nacionalizmu. Poznato je, naime, da se u stručnim krugovima razlikuje agresivni i nasilni od umjerenog i nenasilnog nacionalizma, ali to uopće nije slučaj u zapadnom javnom i kulturnom životu, gdje se riječ nacionalizam uvijek uzima kao loša, agresivna i, velikim dijelom, šovinistička politika. Vrlo je loša i gotovo neuspješna obrana kad netko kaže — mi smo demokratski, tolerantni nacionalisti, jer je u zapadnoj javnosti nakon fašizma i nacizma kvalifikacija nacionalizam izgubila svoje prvotno i pozitivno određenje i zadržala samo negativno. Ipak, recimo nekoliko riječi o naciji i nacionalizmu i o njihovim vrstama kako o njima govore socijalna i politička znanost.

Svi europski nacionalizmi, pa tako i hrvatski, u svom izvornom određenju, očuvanja nacionalnog identiteta i stvaranja nacionalne države, rezultat su ideje narodnog suvereniteta i zato imaju demokratski izvor. A to jednako važi i za liberalizam, socijalizam, čak i za komunizam, u njihovom izvornom određenju. Poslužimo se ovdje interpretacijama izvornog nacionalizma prošlog stoljeća, kako su ih vidjeli lord Acton i John Stuart Mill.

"Počinjući protestom protiv dominacije naroda nad narodom, svojom najblažom i najnerazvijenijom formom, izraslo je ovo načelo u osudu svake države koja bi obuhvaćala različite narode i, konačno, postalo kompletna i sustavna teorija po kojoj država i nacija moraju biti jedno te isto... Opći i neophodni uvjet, pisao je gospodin Mill u *Razmatranjima o predstavničkoj vladi*, za stvaranje slobodnih institucija jest da se granice, unutar kojih postoji jedna vlast, uglavnom trebaju poklapati s granicama prostiranja jedne nacionalnosti". (Acton, A., 1963., 383.)

Dva su temeljna zadatka što stoje pred svakim nacionalizmom, u svakom periodu njegova razvitka; to su uzdignuće nacije-države do međunarodnog priznanja i ostvarenje težnje za integracijom svih pripadnika jedne nacije i zemalja, te nacije u jedinstvenu državu.

Prvi i izvorni aspekt nacionalizma uvijek ima međunarodno značenje, mišljenje je Anthony Smitha:

“Demokratski republikanizam bio je prvi saveznik i pokretač ‘policentričkog’ nacionalizma modernih država-nacija i nacija-država. I gdje je on bio potisnut, to se dogodilo zato što se vidjelo da je prespora metoda ostvarenja unutarnjih uvjeta za postignuće jednakosti na međunarodnoj razini.” (Smith, A., 1972., 60.)

Međunarodno priznanje jedne nove države znači za naciju najveću sigurnost za očuvanje njezina identiteta. Priznanje je jamstvo da će se poštovati identitet, a to je zapravo onaj temelj na kojem počiva trajnost, snaga, sigurnost i vrijednost nacije. Priznanje je jamstvo njezinoj povijesti, tradiciji, vjeri, zemlji, bogatstvu i slobodi. Priznanje izbacuje narod iz anonimnosti i političkog nepostojanja u onu zajednicu naroda u koju pristaje po svom etičkom, vrijednosnom, političkom i društvenom stanju i nagnućima. Slični uvijek okupljaju slične. Uvijek su činili saveze diktatori, ili pak potlačeni narodi; zaostali se ujedinjuju protiv bogatih, a aristokratske nacije protiv plebejskih. Glavno obilježje Hrvatske do Daytonskog sporazuma bilo je stjecanje nezavisnosti i međunarodnog priznanja, te uspostava diplomatskih odnosa s mnogim državama. Ali u tom razdoblju Hrvatska je bila tretirana kao balkanska zemlja i mogla je konkretno tražiti svoje realno mjesto među tim zemljama. Nakon Daytona hrvatski nacionalizam nagoni hrvatsku politiku da izađe iz tamnog balkanskog kruga i potraži svoje mjesto među zapadnoeuropskim zemljama u euroatlantskim integracijama. Iz toga istog nacionalnog poriva, poriva za priznanjem, izlazi i želja države da postigne maksimalni prestiž i ugled u svijetu. Cijela 1996. je tako bila u znaku toga izvornog hrvatskog nacionalizma, koji hoće ulaskom u Vijeće Europe dobiti priznanje i postići visoki ugled, kao svaka druga europska i demokratska zemlja. Nakon faze stvaranja države i postignuća priznanja, nacionalizam iz sfere moći ulazi, po svojoj naravi i težnji za nadmoću, u sferu prestiža i sferu vrijednosti. Želi biti u društvu onih koji su po shvaćanju te države — nacije mogući ideali i uzori.

No tu je došlo, ne samo do velikih nesporazuma već i do neslaganja i suprotstavljanja. Ono što su željele postići i tražile hrvatske vlasti, bilo je postati ravnopravnim članom zapadnih demokracija, a države Europske unije držale su da moraju novog kandidata s Balkana provjeravati dajući mu neprestano novo i novo gradivo za ispit. Hrvatska je već na početku svog izlaska iz svijeta anonimnosti i izolacije okrivljena da snosi jednaku odgovornost za rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini i na svakom ispitu za ulazak u društvo najcjenjenijih naroda mora dokazati tu svoju nevinost. Sa stajališta ljudi koji vode hrvatsku politiku, Hrvatskoj je mjesto među vodećim europskim zemljama, a ne samo u školi koja priprema države za više razrede u međunarodnoj zajednici.

Druga vitalna zadaća nacionalizma je integrativna. Ona teži prikupiti koliko više može pripadnika jedne nacije u istu državu. To je drugi način kojim se osigurava opstanak i razvitak nacije. Ovome najviše pridonosi

razvijanje svijesti o posebnosti, zasebnom jeziku, povijesti i kulturi, kao i svijest o razlici prema strancima. Svijest o strancima kao neprijateljima u teoriji je nacije poznata kao etnocentrizam, a u svom patološkom obliku pojavljuje se kao ksenofobija.

Ovdje nam nije zadaća analizirati nacionalizam kao političku doktrinu, niti kao pokret, ali je važno reći da on može biti raznovrstan, herojski, demokratski, izolacionistički, miroljubiv, netolerantan, nasilan i genocidan, itd. Podsjetimo kako je Anthony Smith pisao o demokratskom nacionalizmu:

“Nisu svi nacionalistički pokreti antidemokratski ili ‘ekstremistički’, pa da i damo nedvosmisleno značenje tim pridjevima. Indijski Nacionalni kongres počeo je kao liberalni reformistički pokret, a Gandhi ga je ‘kontrolirao’ osobnim potezima i nije dakle bio antidemokratski. Imao je mnogo sličnosti britanskom parlamentarizmu, vrlo utjecajnom i među onim Hindu-sima koji su se dičili duhovnom superiornošću. Cionizam, premda je poticao autonomni otklon k revizionizmu, općenito je bio samokritičan, demokratski i ustavni pokret. U Perziji, Argentini, Čehoslovačkoj, Nigeriji i Francuskoj Zapadnoj Africi, nacionalizam, dok je naravski, napadao kolonijalne i imperijalističke režime, bio je liberalna, reformistička i demokratska snaga sve dok nije nastupila vojna intervencija.” (Smith, A., 1972., 60.)

Hrvatski državotvorni pokret zapravo je sprega ona dva aspekta modernog nacionalizma i težnje za međunarodnim prestižom i ugledom i težnje za jedinstvom nacije i države. Ta nacionalna snaga djeluje tako što usmjerava i obvezuje državu da provede reintegraciju hrvatskog Podunavlja u hrvatski pravni i društveni poredak. No, on se sukobio s europskim ‘nacionalizmima’ koji su definirali svoj vrijednosni svijet prema drugim državama, tako što su uspostavili mjerila ugleda i nametnuli drugima kriterije nacionalnog prestiža. Da bi provjerili pripada li Hrvatska istom vrijednosnom svijetu kojem i europske države, eurostratezi i Vijeće Europe vrlo često su slali svoja izaslanstva da utvrde činjenice o njezinom društvenom i političkom životu.

Hrvatski nacionalizam koji je doveo do samostalne države, ispunio je svoje dvije bitne funkcije: postigao je međunarodno priznanje i integraciju hrvatske zemlje. On se rađa i oblikuje u 1989. i 1990. kao ustavotvorni, konfederalistički i proeuropski pokret, da bi nakon referenduma 18. 5. 1991. sasvim odbacio konfederalizam i usmjerio se na potpunu nezavisnost od bivše jugoslavenske države. U tom pitanju nije bilo bitnih razlika između hrvatskih stranaka, a kako se čini, nema ni danas.

Iz svoga političkog vidokruga i utvrđenih mjerila demokracije i potrebitog prestiža Parlamentarna je skupština vijeća Europe od 6. 12. 1991., kada je hrvatski Sabor uputio zahtjev da dobije status posebnog gosta u Vijeću Europe, slala mnoga svoja izaslanstva u Hrvatsku. Tako je u prosincu 1995., nakon mnogih uvida i prikupljanja podataka, Pierre Rene van

den Linden, izvjestitelj Političkog odbora Parlamentarne skupštine Vijeća Europe, rekao u Zagrebu:

“Glavni razlog odgode procedure za učlanjenje Hrvatske u Vijeće Europe je izvještaj s terena koji smo dobili od promatrača EU-a i UN-a... S jedne strane, nitko nije znao što se stvarno događalo u kolovozu u Hrvatskoj, a s druge strane stizalo je puno informacija o kršenju ljudskih prava i uništavanju imovine”. (Linden, P.R., 1995.)

Nekoliko mjeseci prije potpisivanja Daytonskih sporazuma (31.3.1995.), Vijeće Europe uputilo je 16 pitanja hrvatskoj vladi, kako bi utvrdilo udovoljava li Hrvatska strogim mjerilima, čije je ispunjenje odlučno za prijem Hrvatske u jedan prestižni međunarodni klub. Razilaženja i nesporazumi, ponekad i oštra suprotstavljanja između Vijeća Europe i Hrvatske, koja su ustanovljena već potkraj 1991., mijenjala su se u svom sadržaju, ali nisu u osnovnim stajalištima. To je ostao i dalje bitan sadržaj odnosa postdaytonske Hrvatske i zapadne Europe.

U procjepu između Europe i Balkana

Može se reći da su se stajališta Vijeća Europe najviše udaljila od hrvatskih stajališta u ožujku 1996., kad je hrvatskoj vladi upućen 21 “Popis obveza”, koji je ona trebala ispuniti kako bi se pridružila toj zapadno-europskoj integraciji. U tom “Popisu obveza” ponovila se europska tradicija da se postupa sa stajališta demokratskih načela, kao osnovice ugleda i prestiža neke zemlje. Još je davne 1928. godine Albert Thibaudet pisao:

“Pakt Lige naroda ne priznaje ovu ili onu državu djelotvornom nacijom, ako njezina vlada ne pokazuje minimum demokracije”. (Thibaudet, A., 1944., 127.)

Faktičkim nepristajanjem da Hrvatska postane punopravni član, Vijeće Europe se distanciralo i ostavilo Hrvatsku u “krugu” balkanskih zemalja. Moglo bi se reći da je ono čak naginjalo tome da utječe na to da nametne Hrvatskoj tretman i sudbinu zemlje koja ne može izaći iz balkanskih moralnih i političkih odnosa, koji su bitno profilirani nasilnim obrascima etnonacionalizma. Napori hrvatske vlade da izvuče zemlju iz Balkana i da je uvede u prestižni klub demokratskih zemalja nailazi tako na vrlo snažno protudjelovanje, koje ima za cilj pritisnuti i prikovati Hrvatsku uz balkanska društva.

U “Popisu obveza” Vijeća Europe upućenih hrvatskoj vladi otkriva se imanentno stajalište kako hrvatska država i hrvatsko društvo ne uspijevaju uspostaviti vladavinu zakona, poštivanje ljudskih prava, prava manjina, itd. Riječ obveza se ovdje, u prenesenom značenju, odnosi na staru aristokratsku izreku *Noblesse oblige*, što znači da se ustanovljuje određena distanca i izolacija Hrvatske naspram Europe. Jer, europska su društva stvorila zajedništvo na temelju samoniklog i izvornog prihvaćanja stanovitih obveza

i određenog poretka, što nije, po mišljenju Vijeća Europe, u stanju učiniti Hrvatska. Zato što ne uspijeva to učiniti svojom vlastitom voljom i samim svojim unutarnjim pristankom, mora biti podučena i upozorena na to ako hoće ući u aristokratski klub zajednice naroda. Ako izdvojimo obveze koje Vijeće Europe traži posebno od Hrvatske, nezavisno od onoga što je obveza svih članica, tada se iz "Popisa obveza" mogu očitati namjere da se uvjeti i zahtjevi uspostave izvana jer ne mogu izrasti iz unutrašnjosti hrvatskog društva. Ovim se "Popisom obveza" hoće, implicite, ustanoviti razlikovanje unutarnjih duhovnih i političkih strujanja između društava zapadnog svijeta i Hrvatske, a njihovo približavanje će biti ispunjeno kad hrvatska vlada posebno osigura sljedeće stvari (navodimo samo neke zahtjeve hrvatskoj vladi):

- da poduzme sve potrebite mjere, kako bi se zajamčila sigurnost i ljudska prava srpskom pučanstvu,
- da provodi politiku u skladu s načelima socijalne povelje Vijeća Europe,
- da mirnim putem rješava i međunarodne i unutarnje sporove,
- da se striktno pridržava obveza prema Temeljnog sporazumu za hrvatsko Podunavlje,
- da u potpunosti i djelotvorno surađuje u provedbi Daytonskog i Pariškog mirovnog sporazuma za BiH,
- da surađuje s Međunarodnim sudom u Haagu i da privede osobe osumnjičene za ratne zločine, zločine protiv čovječanstva i za zločine genocida,
- da riješi preostale međunarodne granične sporove u skladu s međunarodnim pravom,
- da nastavi s postupkom izbora gradonačelnika Zagreba u skladu sa zakonima Republike Hrvatske, uzimajući u obzir preporuke Vijeća Europe,
- da provede reforme radi usklađivanja zakonodavstva i prakse s načelima i standardima vijeća Europe,
- da usvoji preporuke Vijeća Europe glede posebne izborne liste za dijasporu, zastupljenost manjina, popisa za registraciju birača, anonimnosti birača, kao i da poveća nezavisnost državne medijske kuće,
- da potpiše opći sporazum o privilegijama i imunitetima, itd.

Onaj tko hoće iz navedenih preporuka i obveza izvući zaključak što europski političari u Vijeću Europe drže o hrvatskoj vlasti i hrvatskom društvu nakon Daytonskog sporazuma, ustanovit će da, koliko god ovi zahtjevi izgledali lagani i ispunjivi, oni stoje kao zid koji je Vijeće Europe postavilo Hrvatskoj u njezinu nastojanju da krene prema zapadnim savezima. Otvara se pitanje, kakva je to vrsta zida?

Jesu li na djelu duboke kulturne i moralne ili političko-gospodarske razlike, ili je riječ o novoj europskoj geopolitičkoj strategiji koja smješta Hrvatsku u slobodnu trgovačku i carinsku balkansku zonu, u ono što po-

jedini publicisti nazivaju Euroslavija. Lucio Caracciola, glavni urednik talijanskog časopisa *Limes* i promotor projekta integracije jugoistočne Europe, pisao je nedavno da mu je svejedno kako će se to područje zvati, ali da je to u biti Euro-Balkan.

Kako je integraciju “Euro-Balkana” zamišljala europska vlada, dade se pročitati iz priopćenja i komentara što su izašli iz rada spomenute visoke ekspertne grupe o “Zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici” EU-a:

“Slaba da riješi jugoslavenski sukob, EU nije još uspjela, unatoč obilnoj financijskoj potpori i inicijativi Stabilizacijskog pakta, ‘prodati’ dobrobiti koje bi proizašle iz integracije ovih zemalja... Da bi se to postiglo, bit će potrebno izvjesno vrijeme. Za sada (sic!) ostaju načela: nepovredivost granica promjenljivih tek konsenzusom, razumijevanje modernog pojma suvereniteta i potrebna izgradnja solidne građe čvrsto povezujućih interesa.” (*D.G.E.C.*, 1994.)

Osmišljavanje te nove geopolitičke strategije nastavilo se do naših dana. U veljači ove godine Vijeće ministara EU-a razmatralo je nacrt “globalno regionalnog pristupa”, što je potvrđeno i zasebnom Deklaracijom. (*Europe*, 24. 2. 1996.) U pripremnim raspravama o ovom pristupu isticalo se kako je cijelo jugoistočno europsko područje jedno neugasivo “krizno žarište” i kako je potrebno iznaći načina da se spriječi prodor i utjecaji “balkanizacije” (misli se autarkije), kao oblika nacionalističke politike koja teži društvu držati u samoizolaciji, i trajnih međuetničkih i međudržavnih sukoba, na zapadnu Europu.

Unutarnje i vanjsko u Hrvatskoj

Od svršetka daytonskih pregovora glavna je politička poruka hrvatskih vlasti kako je Hrvatska u potpunosti europska zemlja i kako je ulazila u balkanske saveze samo pod uvjetima nasilja i diktature, koje su zapadne države stvarale i čuvale. Takva je bila Jugoslavija, i kao kraljevina i kao socijalistička zemlja. Hrvatski je nacionalizam onih godina nastanka političkog pluralizma s kraja osamdesetih, bio ustavotvoran i konfederalistički, ali je on u sukobu sa srpskim integrativnim i nasilnim nacionalizmom bio nadasve europski orijentiran. Hrvatski je europeizam bio takav oblik demokratskog nacionalizma koji je umjesto Jugoslavije težio živjeti i biti u zapadnoj Europi kao svojoj prirodnoj i povijesnoj postojbini. Europeizam, kao protivnost jugoslavenstvu, do dana današnjega ostao je glavna crta hrvatskog nacionalizma i on je na čudan način počeo djelovati na sadašnju hrvatsku službenu politiku. Hrvatski se nacionalizam, posebice nakon Daytona, našao u procjepu između dva bitna zadatka svojstvena svakom nacionalizmu: (1) nastojanja da se državni suverenitet potvrdi međunarodnim priznanjem te da se zemlja uključi u grupu prestižnih i visokodemokratskih i razvijenih nacija, te (2) nastojanja da se integrira što veći broj pripadnika nacije i uspostavi jedinstvo vlasti na svim područjima

na koja se polaže ili etničko ili povijesno pravo. U Hrvatskoj se dovršava reintegracija istočne Slavonije i tako se ispunjava integrativna funkcija hrvatskog nacionalizma glede oslobađanja cijele hrvatske zemlje. Ali, ostaje pitanje kako riješiti integrativne zadatke hrvatskog nacionalizma, kako glede BiH tako i glede hrvatskog naroda i hrvatskih krajeva u BiH.

Unutar hrvatske politike — čak se po tome razlikuje sadašnja službena od oporbene politike — nastala je opreka jesu li za Hrvatsku prvotan interes europske integracije ili integracija cjelokupna hrvatskog etničkog korpusa. Jedni vuku na jednu, a drugi na drugu stranu. Krene li se tvrdoglavo u prvi tip integracija, došlo bi do loma unutar hrvatskog etničkog korpusa; krene li se tvrdoglavo u drugi tip integracije, moraju se očekivati teški nesporedumi, sukobi i ratni okršaji i s Bošnjacima i sa Srbima u BiH i iz Jugoslavije. Kao što je snažan hrvatski integrativni nacionalizam, tako je isto snažan zaustavljeni srpski i probuđeni bošnjački integrativni nacionalni imperativ. Oni su u BiH još uvijek punom snagom na djelu, a sada su pod jakim utjecajem međunarodnih snaga primorani na neke kompromise i suradnju.

U raspravama između ova dva krila hrvatskog nacionalizma, onaj europski rastvara više ili manje otvoreno političke dileme, tvrdeći kako će se Hrvatska utopiti u balkansko društvo ako ne uzme europsku orijentaciju kao svoj prvotni zadatak. Onaj drugi, integrativni, ne može odustati od svoga povijesnog i izvornog poziva da objedini hrvatski korpus, dokazujući kako će odustajanjem od toga cilja hrvatski narod u BiH biti potisnut od snažnijeg bošnjačkog, a vjerojatno i srpskog, koji će teško odustati od svojih integrativnih poriva. Sve one integracije u koje su ušli Hrvati u BiH s Bošnjacima i sa Srbima pod pritiskom međunarodne zajednice i snaga NATO-a, samo su izraz toga dvojstva hrvatske politike, pa u neku ruku i sukoba hrvatske službene i oporbene politike. Drugim riječima, i dalje će i hrvatska službena i oporbena politika biti vođeni načelima nacionalizma, s tim da će jedni davati prevagu jednome, a drugi drugome njegovom bitnom aspektu.

Literatura

Acton, J. E., "The National Principle", u: *Theories of Society*, ur. T. Parsons i drugi, New York, 1993.

Baumann, Romy, u: Stanko Lasić, *Tri eseja o Europi*, Europski dom, Zagreb, 1992.

Benda, Julien, "Govor europskom narodu", u: *Razgovor o Europi*, Zagreb, Matica hrvatska, 1944.

Biblija, Zagreb, Stvarnost, 1968.

Boyle, Frances, "Memorandum", tjednik *Obzor*, Zagreb, 8. 7. 1996.

Dayton Peace Agreement, Washington, U.S, Department of State, 1995.

Directorate Generale of the European Commission (D.G.E.C.), Bruxelles, 1994.

Foa, Silvana, u: Gutman Roy, *Svjedok genocida*, Zagreb, Durieux, 1994.

Kinkel, Klaus, *Reuter*, 8. 9. 1996.

Kissinger, Henry, *The Washington Post*, 9. 9. 1996.

Lijphart, Arend, *Demokracija u pluralnim društvima*, Školska knjiga/Globus, Zagreb, 1992.

Linden, P. R., *Vjesnik*, 10. 12. 1995.

Maas, Peter, *Love Thy Neighbor: A Story of War*, New York, 1996.

Malcolm, Noel, *Kovanje rata*, Zagreb, 1994.

Naumann, Klaus, *Reuter*, 8. 9. 1996.

Rezolucija Vijeća sigurnosti UN, br. 1019, 1995.

Saager, Adolf, *Giuseppe Mazzini*, Zagreb, Binoza, 1937.

Smith, Anthony, *Theories of Nationalism*, New York, Harper and Row, 1972.

Thiboudet, Albert, "Za definiciju Europe", u: *Razgovori o Europi*, Zagreb, Matica hrvatska, 1944.

Zimmerman, Warren, "The Last Ambassador", *Foreign Affairs*, vol. 74, 1995.

War Crimes in Bosnia-Hercegovina, New York, *Helsinki Watch*, 1992./1993.

Zvonko Lerotić

POST-DAYTON CROATIA

Summary

The author analyzes the position of Croatia following the Dayton accord. These accords have secured the integrity of Bosnia and Herzegovina, based on the consociational principle as stipulated by Arend Lijphart. However, fierce integrational nationalisms still rage in B&H, they spill over into the neighbouring states where they create military and political instability. In Croatia, the populist and vindictive nationalism is on the wane, but not so the original democratic nationalism. The latter is manifested in its twin task: one is to join the prestigious union of European states while the other is to go on with the unification of the entire Croatian ethnic corpus. The first brand of nationalism has been trying by hook or by crook to ensure a place for Croatia in the Council of Europe in order to escape the trap of a community of Balkan states as envisaged by Eurostrategists and their latest “globally regional European” policy. Thus, the post-Dayton Croatia will be marked by fault-lines and conflicts between these two types of nationalisms; one, pro-European and the other integrational (aimed at bringing together the entire Croatian ethnos).